

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Gezegend afscheid

„... en Hij hief de handen omhoog en zegende hen. En het geschiedde, terwijl Hij hen zegende, dat Hij van hen scheidde.”

Lucas 24 : 50-53

Scheiden doet lijden ?

Scheiden is een weinig sterven, zeggen de fransen. Scheiden doet lijden, zeggen wij. Maar als Jezus van zijn discipelen scheidt, is er geen sprake van lijden maar van verblijden. Want, „zij keerden terug naar Jeruzalem met grote blijdschap” (52). Zo eindigt het evangelie op dezelfde toonhoogte als waarop het begon. Want ook in het begin is sprake van grote blijdschap: „U is heden de Heiland geboren!”. Echt evangelie: van a tot z boodschap van de grote blijdschap. Toen verkondigd door engelen, nu beleefd door mensen. Alleen: dáár omdat de Heiland deze wereld binnegaat, hier omdat Hij haar verlaat.

Grote blijdschap? Schrijnend haast voor mensen van vandaag. Twintig eeuwen is Jezus niet meer „live” onder ons. Wás Hij dat maar. Zouden wij juist dán niet „voortdurend in de tempel zijn, lovende God” (53)? Hemelvaart: een féést?

Profeet, Priester, Koning

Hemelvaart: een feest? Volgens Lucas wel. Geen tragiek, geen noodlot is in het spel. Jezus zelf is aan het werk. Aan Zijn werk. Voor zijn discipelen. Hij opent de Schriften en hun verstand (45). Hij leidt hen Jeruzalem uit. Hij heft de handen op. Hij zegent. Hij scheidt van hen. Tot vijf keer toe: Hij. En alles wat Hij doet, doet Hij voor de zijnen: sterven, opstaan en ten hemel gaan. Ons ten goede.

Dat blijkt al uit de pláats van Jezus' hemelvaart: buiten Jeruzalem, bij Bethanië (50), op de Olijfberg (Hand. 1 : 12), dus de oostelijke helling van de Olijfberg, daar waar de weg naar Bethanië afbuigt. Niet zomaar een plaats! De plaats van de Hof van Gethsémane. De plaats van Jezus' lijden. Daar waar de ver-

DOOR
W. JANSE
KATWIJK

nedering begon, begint de verhoging! Die twee hebben met elkaar te maken. Het eerste is er om het tweede en het tweede is er door het eerste. En beide zijn er om ons.

Luc. 19 : 37 (de intocht in Jeruzalem) werpt nog meer licht op deze plaats. Dezelfde elementen vindt u daar: de Olijfberg, blijdschap en het loven van God: „Toen Hij reeds dichterbij kwam, aan de glooiing van de Olijfberg, begon de gehele menigte der discipelen vol blijdschap God te prijzen...: Gezegend Hij, die komt, de Koning, in de naam des Heren.”. Daar aan de glooiing van de Olijfberg willen mensen Jezus koning maken, een aardse koning, Hem op de troon verheffen, een aardse troon. Uitgerekend daar waar mensen Jezus willen verhogen tot een aardse troon, wordt Jezus verhoogd, tot de hemelse troon. Als Koning over allen. Niet ons werk, maar Zijn werk. En daar waar Jezus zichzelf begint te offeren in Gethsémane, vaart Hij heen als Hogepriester, namelijk zegenend. Vanaf de Olijfberg, als de Profeet die de Schriften opent, als de Koning die zegeviert, als de Hogepriester die geofferd heeft en zegenen kan. Hemelvaart: tragiek? Feest! Want Jezus volvoert zijn verlossingswerk.

Zegepraal en zegen

Zegenen, dat deed de Hogepriester. Na het offer; op grond van het offer; op grond van de verzoening door het offer. Dat zegt meteen wat zegenen is.

„Zegenen” ligt vlak naast „zeggen”. Zegenen is toe-zeggen, de tot stand gebrachte verzoening

toezeggen. En daadwerkelijk schenken. Zoals een vader z'n kind voor diens verjaardag een mooi kado niet alleen belooft, toezegt, maar het ook daadwerkelijk koopt, betaalt en geeft. Jezus heeft, belooft en geeft. Na het offer, het offer van zijn leven; op grond van dat offer; op grond van de verzoening door zijn offer. Hij heeft Leven, gekocht en betaald, en Hij wil het geven – een geschenk dat je (door genade) kunt aannemen maar ook afslaan. Want zegen werkt niet magisch of mechanisch. Wordt niet over je uitgenomen als water uit een bloemengieter. Zegen kan ketsen op een hard en ongelovig hart, Luc. 10 : 6. Maar hij wil ontvangen worden; ja hij kan zelfs harten openen. Want God zegent als de zon. Als de zon, die de zonnebloem tot zich trekt en haar haar bloem laat opendoen. Want God, de Heer, zo goed, zo mild, is t' allen tijd een zon en schild, Ps. 84. Zo zegent God. Bij mensen blijft het vaak bij wensen. Maar Zijn woorden worden daden. Als Hij spreekt, dan is het er.

Zo zegent Jezus. Zo gaat Hij heen: *terwijl* Hij de zijnen zegent. Hij trekt zijn handen niet meer terug. Hij zegent altijd door. Onder zijn zegenende handen leven wij. Zijn voorbede is een gebed zonder eind; zijn zegen is eindeloos. En daarom doet dit scheiden niet lijden maar verblijden. Want Jezus leeft en geeft. En belooft: de Trooster. De band met Jezus wordt niet verbroken. Uit het oog is nu niet: uit het hart. De band met Hem blijft gelóófsband. Maar straks ook Geestesband. Van de Geest die Jezus zenden zal als onderpand van zijn niet te stoppen zegen. En dat is grote blijdschap.

Gezegend om te zegenen

De discipelen keren terug, in een gezegende terugtocht: rechtstreeks naar de tempel, lovende God. In het grieks staat er: zegenende God. Ja, want zegen lokt zegen uit. Jezus' zegen brengt grote blijdschap, en waar kan een mens die beter uit-(zing)en dan in de tempel, in de gemeente, in de lofprijzing in de

Inhoud

- 161 Drs W. Janse,
Gezegend afscheid
- 162 Drs H. de Jong,
„Zij zijn aardsgezind” (slot)
- 163 C. Flokstra,
Wat is kunst voor een christen? (1)
- 164 Ds A. H. Algra,
Pastorale Notities
- 165 D. W. L. Milo,
Wat is heel Israël?
- 166 T. Hoekstra,
Een nieuwe roman: Joab
(Ex libris)

eredienst? Blijdschap zonder prijzen is niet af. Wie blij is kan zijn mond niet houden. Die gaat zingen van de verlossing, van de hemelvaart van Jezus en van die van hemzelf, eens als de bazuinen klinken, uit de hoogte links en rechts, als duizend stemmen ons omringen – dan rest er niets meer dan te zingen. Kun je nog zingen, zing dan mee. Zégen dan mee! God zegent óns en dus wij Hém. Want Gods zegen wacht op antwoord – zoals een moeder die haar baby knuffelt en vol liefde toespreekt wacht op het antwoord van een lach en een trappel van plezier (deze prachtvergelijking is van ds J. C. Schaeffer). Zo zegent Jezus de zijnen en als gezegende mensen zegenen zij zijn Vader. Loven Hem, voortdurend. Ma-ken Hem groot: daar groeit Hij van. Zoals wij groeien onder zijn zegen. Zegenen is tweerichtingsverkeer, teken van een goede verhouding tussen Vader en kinderen. Een verhouding, tot stand gebracht door Jezus Christus. En bekroond met zijn hemelvaart.

Hij komt eens terug. Laat Hij ons, onze kinderen, vinden als zijn discipelen: in grote blijdschap, in dagelijkse eredienst, zegenende God:

Gezegend zij de grote Koning die tot ons komt in 's HEREN naam.

*Wij zeegnen u uit 's HEREN woning,
wij zegenen u al tezaam.”*

(Ps. 118 : 8)

„Zij zijn aardsgezind“

(De geestelijke achtergrond van het anti-raketten-besluit van de Synode der GKN.) - 4

Philippenzen 3:19 - ¹⁾

Aardsgezindheid. Er is sinds de tweede wereldoorlog, en wat ons betreft sinds de vrijmaking, een geweldige aandacht gekomen voor het Oude Testament. Een nieuw Schrift-lezen, wars van alle scholastieke dorheid, leidde daartoe. Ook het verschrikkelijke dat Israël was overkomen stimuleerde in die richting. En laat ik voorop stellen dat we daar veel geloofs-verrijking aan te danken hebben.

Het is mooi en adembenemend om het heil stapsgewijs te zien binnenkomen in onze werkelijkheid, dwars tegen alle menselijk verzet en ongeloof in. Het is ook mooi te zien hoe God met zijn heil tot het zijne komt. En dat is waar het Oude Testament zo vol van is: de wereld is van Hem. Als in het Hooglied het feest van de lichamelijke gevierd wordt, dan is Hij daarbij en 'Jezus is ook genodigd' (Johannes 2:2). Zo lijkt in het Oude Testament het heil op de aarde aan te sluiten. We kunnen om zo te zeggen recht doorlopen. Aardsgezindheid en heilsgeschiedenis lijken in elkaars verlengde te liggen. Hoe konkreet is wat de Here God voor ons maakt en doet! Ieder onder wijnstok en vijgeboom, zoals de profeet zegt (Zacharia 3:10).

Ben ik dan nu niet bezig om met mijn verhaal deze winst weer te verspelen? Deze 'winst van de dertiger jaren'? Dat is niet het geval. Maar wij moeten mijns inziens het beeld wel bijstellen. Want je kunt vandaag omkijkend ook spreken van een geruisloze verjoodsing van ons geloof. In deze zin dat de beweging van de Geest die het alles samentrekt naar Christus toe niet wordt gezien. En toch blijkt reeds in het Oude Testament dat in het licht daarvan de aarde een onhoudbare zaak en een onhaalbare kaart is. Ik heb dat aan het begin met de Schriftlezing tot uitdrukking willen brengen. Een Schriftlezing uit het Oude Testament, Jes. 24, volgens de 'Groot-Nieuws'-vertaling. Nergens in de bijbel wordt over de aarde zo hartverscheurend geklamerd als daar. En denk erom, met deernis! „Maar ik roep: Wat moet ik beginnen? Het is met mij gedaan, het is met mij gedaan!“, vers 16. Deze vertwijfelde woorden zijn van de profeet als hij zich de kritieke toe-

DOOR
H. DE JONG
AMSTERDAM

stand van de aarde realiseert. Geen sprake van enig leedvermaak! Natuurlijk niet! De bijbel heeft ons niet voor niets de smaak van de aarde in de mond gegeven. Dat was ook geen vergissing van de Schepper. Wij moeten door alles heen die oorspronkelijke smaak zuinig bewaren. De prediking van de Schrift is dus zeker niet aarde-vijandig. Maar dat neemt niet weg dat het bederf van de schepping zonder verschoning aan het licht wordt gebracht: „De mensen hebben de aarde verziekt...“, vers 5, en dat voor haar geen toekomst voorzien wordt: „De sluizen van de hemel gaan open, de aarde wankelt op haar fundamenten. Zij schudt en schokt, kraakt in haar voegen, waggelt als een dronken man, is wrak als een schuilhok in het veld. Ze gaat gebukt onder haar zonde. Ze komt ten val en kan zich niet meer oprichten“, de verzen 18-20. De zich openende sluizen van de hemel duiden aan dat er zich een soort herhaling van het zondvloed-oordeel aan de wereld voltrekt, zij het ook zonder water. Ook hier is het weer zo dat, evenals in psalm 46, Sion het vaste punt is dat niet in deze turbulentie wordt betrokken. „Want de almachtige Heer is koning, koning in Jeruzalem op de berg Sion, vandaaruit ontplooit Hij zijn macht voor de ogen van de leiders van het volk; vers 23. In de volgende hoofdstukken van Jesaja wordt dan ook vanuit dat Sion naar de vernieuwde schepping, die zich aan de overzijde van de dood aanbrekent (25:8; 26:19) toegezongen. Van Sion breidt zich het land naar alle kanten uit (26:15).

Zulke beelden mogen we niet vergeten als we het Oude Testament lezen. Het 'blijft de aarde trouw', dat ons zo oudtestamentisch in de oren klinkt, krijgt hier toch wel een zeer eigen invulling. En het geloof in 'God, de Vader, de Almachtige, Schepper van hemel en aarde' heeft om staande te blijven zeer nadrukkelijk het vervolg van het Credo nodig: '...èn in Jezus Christus, Gods eniggeboren Zoon... ten derden dage wederom opgestaan van de doden...'

Paulus zegt in de buurt van het woord over de 'aardsgezindheid', (waarmee ook hij waarschuwt tegen de verjoodsing van ons geloof): „Want wij zijn burgers van een rijk in de hemelen, waaruit we ook de Here Jezus als verlosser verwachten“, Philippenzen 3:20. Letterlijk staat er: 'ons burgerschap is in de hemelen'. 'Ons burgerschap' – het woord werd in Paulus' dagen gebruikt door emigranten die de hoop levend hielden, altijd nog eens naar het moederland terug te keren. De stad Philippi was een Romeinse kolonie. De mensen zeiden: ons burgerschap is in Rome. Daarmee spraken ze uit waar ze met hun hart zaten. En dat kwam uit in hun hele manier van leven, en in het bijzonder in hun politieke belangstelling en voorkeur. Zoals 'burgerschap' dan ook een politiek woord is; je kunt dat aan het Grieks nog horen: 'politeuma'. Welnu, in de hemel, waar Christus is, ligt ons thuisland en heel onze kijk op de wereld en onze omgang met het leven is daardoor gekleurd. De hemel van Christus is maar niet een toegevoegde waarde aan het leven dat we hoofdzakelijk hier leiden en waar ook eigenlijk het hoofddakent op valt. Nee, vanuit ons eigenlijke thuis zien we de wereld waarin we leven als een voorbijgaande tijd, als het oneigenlijke leven. Het is, zoals ergens elders in het Nieuwe Testament staat, 'de tijd die nog rest in het vlees' (I Petrus 4:2), of het 'voor zover ik nu (nog) in het vlees leef' (Galaten 2:20). Wat een voorlopigheidsbesef ligt in zulke uitdrukkingen opgesloten!

De aardsgezindheid die Paulus hekelt kenmerkt zich hierdoor dat godsdienst en politiek-vandeze-wereld samenvallen. Daar-

bij is die politiek het belangrijkste en godsdienst een van de middelen om politieke doeleinden te bereiken. Daarom is dat politieke woord 'burgerschap' van Paulus hier zo gevoelig. Want dat woord maakt het totaal onmogelijk om bijbelse godsdienst en politiek hier op aarde te laten samenvallen. Onze godsdienst is hemelse politiek, dat zegt Paulus hier eigenlijk. En deze opstelling zal ons als christenen voor de aardse politiek tenslotte onbruikbaar maken. Daar hoeven en mogen wij het zelf niet op aan sturen, maar „de overste dezer wereld komt en heeft aan Mij niets“, zei Jezus (Johannes 14:30). En wat van de Christus geldt, dat geldt ook van de christenen. Naarmate de wereld steeds meer in de overlevings-psychose en in de zelfverlossingswaan verstrikt raakt en op deze manier tot wereld wordt onder de overste van deze wereld (dat is de duivel), in die mate zal het ook waar worden dat deze overste der wereld met zijn wereldpolitiek komt en daarbij niets heeft aan christenen met hun hemelpolitiek. 'Ons burgerschap in de hemelen' – dat betekent immers dat wij niet 'in' zijn voor zenuwachtige slogans als: „één wereld of géén wereld!“, of: „de atoomwapens de wereld uit, te beginnen bij Nederland!“. Want of die wereldeenheden er nu is of niet, en of die atoomwapens nu afgeschaft zijn of niet, daar verandert onze toekomst niet wezenlijk door. Wij leven immers al in een wereld die één is en geen verschrikkelijke wapens kent. Het is de toekomst. Dáár ligt ons burgerschap en dáár gaat dus onze politieke belangstelling naar uit. Dat blijkt nog het duidelijkst als we bidden: uw koninkrijk kome. Er is eigenlijk geen politieke gebed dan dat en het maakt dat onze opstelling zo radikaal anders is dan die van de wereld, ook al zijn er punten van uiterlijke overeenstemming met de politici van deze wereld, te linker en te rechterzijde.

Genoeg nu. Wij moeten bij de konkreetheid van het Oude Testament starten en dan zien hoe alles in konkretische bewegingen bij Christus gebracht wordt. Dat betekent ook dat alle beloften van de Schrift uiteindelijk de weg van Christus moeten gaan, de weg van het stervende tarwegraan. En pas voorbij dat punt zal de Here met ons de vrucht van de wijnstok nieuw drinken in het koninkrijk zijns Vaders (Markus 14:25).

'Nieuw', dat is ook 'anders' leerde professor Jager ons.

¹⁾ Slot referaat Opbouw vergadering.

Wat is kunst voor een Christen? (1)

Bij al te zeer rationeel verzakelijkt denken is het gevaar groot, dat het gevoelsleven als wezenlijk element van het mens-zijn wordt uitgeschakeld. Het vermogen om te onderscheiden wat in kunstuitingen goed en slecht, mooi en lelijk is vervaagd dan. Van de opdracht, die we als christenen hebben om „geheel anders” te zijn en ons niet te laten meeslepen door een revolutionaire geest, die het lelijke als mooi presenteert en nog liever als goed en het mooie als afgedaan verwerpt, mogen we ons niet distantiëren. Het onderscheiden is echter moeilijk, daarin voel ik met velen mee. Daarbij zijn er nog handige zakenmensen, die de markt aftasten en er niet op uit zijn iets goeds te presenteren maar zo veel mogelijk te voldoen aan de smaak van de massa. Dit gebeurt niet alleen op het gebied van de schilderkunst maar parallel daarmee lopend óók en vooral in de pop-muziek, de filmindustrie etc. Waar een natie Gods Verbond verlaat kunnen we helaas ook niet veel goeds verwachten.

Wijlen Prof. Rookmaaker heeft eens gezegd, dat er eigenlijk een geheel nieuwe reformatie zou moeten komen maar dat we de kunstenaars daarbij ook nodig zouden hebben. Het klonk mij vreemd in de oren en moet toegeven, dat ik op dat moment het verband niet zag. Steeds beter leren we deze uitspraak echter begrijpen als we ons realiseren, dat het gevoel, zoals ik hierboven reeds zei, een wezenlijk element van ons mens-zijn is. Het meest ben ik in deze beschouwing gericht op de schilderkunst maar vele kunstuitingen hangen hiermee samen. Het is een feit, dat in de reformatie vooral Calvijn bezig is geweest met het denken over het onderwerp „kunst”.

Kunst... wat is dat?

Het woordje „kunst” is afgeleid van het werkwoord kunnen. Dat „kunnen” onderscheidt de mensheid van alle schepselen, die de Here op aarde geschapen heeft. In het vermogen creatief te zijn is de mens totaal anders dan het dier, dat instinctief reageert en bijvoorbeeld zijn nest door de eeuwen heen op dezelfde wijze bouwt. Bij de mens veranderen bouwstijl en leefgewoonte vrij snel. Naturalisten en evolutionisten willen dat wel weg redeneren maar dat is ten ene male onjuist. Helaas is echter de mens in zonde gevallen en loopt hij met zijn „kunnen” (kunst) steeds weer op een dood spoor als hij denkt los van zijn Schepper te kunnen opereren. In Jezus Christus leren we weer iets van de gezonde weg verstaan. De één heeft andere gaven dan de ander en niet allen hebben hun creatieve vermogen gelijk of in dezelfde richting ontwikkeld.

DOOR C. FLOKSTRA APELDOORN

Dat is ook niet noodzakelijk en het zou dan ook maar een saaie boel worden. Een gave hoeft ook niet altijd op creatief gebied te liggen maar we kunnen ons er daarom wel voor interesseren. Dat is zelfs zeer nuttig want een te verzakelijkt denken is, zoals ik hierboven reeds betoogde, een gevaar. Bepaalde mensen zijn in staat hun gedachten en gevoelens in muziek, dichtkunst, beeldende kunst of iets dergelijks over te brengen op anderen en soms maakt men er zijn beroep van.

Veel kunstenaars hebben een eigen belevingswereldje of beeldtaal ontwikkeld en kunnen de zaken alléén van daaruit benaderen. Ik hoop daar in deze beschouwing zo veel mogelijk aan te ontkomen. Door een te individualistisch denken lopen ook christen-kunstenaars wel eens vast en heeft Prof. Rookmaaker zo'n kunstenaar wel eens aangeraden alle filosofieën maar eens te vergeten en héél gewoon een boom, een pol gras of een ander alledaags gegeven te gaan schilderen. Oefening baart kunst en brengt je verder in je ontwikkeling.

Inspiratie is wel eens een wat overtrokken woord, dat heeft uiteindelijk iedereen nodig n.l. zoiets als zin in het werk. En als je het dan niet hebt is een paar maal diep zuchten en aan het werk denken een goede methode. Want adem is leven. Daarmee ontken ik niet dat kunstenaars

door problemen wel eens gebrek aan inspiratie kunnen hebben en in dit opzicht wat gevoeliger zijn. Veel kunstenaars hebben van tijd tot tijd ook de behoefte te experimenteren en te abstraheren om niet vast te roesten in oude gewoonten en weer een frisse kijk op de dingen te krijgen. Dat is ook helemaal in overeenstemming met de creatieve aard van de mens. Sommigen blijven abstract werken en anderen gaan weer terug naar de realiteit.

Bij schilderkunst is goed kijken in beginsel erg belangrijk voor iedereen die er in geïnteresseerd is. Voor velen moeilijker dan we soms denken.

Niemand mag zich echter schamen voor minder kleurgevoeligheid of een niet muzikaal zijn, al is een en ander soms wel te ontwikkelen. Hij of zij heeft weer andere gaven en we moeten elkaar in de éérste plaats respecteren en in z'n waarde laten.

Ontwikkeling

Kunst en cultuur zijn één geheel. Zelfs de wijze waarop men het land omploegt is een kwestie van cultuur. Ook betreffende de kunst in engere zin begint elke cultuur primitief door gebrek aan middelen maar slaat in een bepaald stadium helaas vaak weer door. Het begrip modern is zeer betrekkelijk, maar het is eigenlijk vanzelfsprekend, dat men heden niet meer werkt op dezelfde wijze als een paar honderd jaar geleden al is die historische verworven kennis nog zo belangrijk. In vroegere culturen zou het zijn voorgekomen, dat men na primitief en later meer ontwikkeld naar de natuur gewerkt te hebben perioden kreeg waarin men meer ging abstraheren. Na zo'n periode ging men dan weer terug op een vrijere en geheel andere wijze naar de gegeven werkelijkheid ook in de natuur. Er is dus niets nieuws onder de zon. Het is echter wel de vraag, hoe benader je daarna weer de gegeven werkelijkheid. Mystiek, surrealistisch, zakelijk, verworpen etc. of... recht doend aan de respectabele schepping. Er zijn eindeloos veel variaties te bedenken. Schildert iemand een landschap waar zijn medemens zich „unheimlich” in voelt als hij er naar kijkt dan kan hij hem daarmee te kort doen maar het kan ook zijn gegroeit uit de behoefte de ander te waarschuwen. De motivatie is dus wel van belang maar niet elke kunstenaar is in staat die motivatie onder woorden te brengen als het om beeldende kunst gaat.

Is een kunstenaar echter zelf de draad kwijt dan wordt het uiteraad een bedenkelijke zaak. Ve-

Redactie

Ir. A. W. Biersteker
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs. P. J. van Kampen
Mr. dr. J. Meulink
D. W. L. Milo
Ds. E. R. Postma

Adres van de Redactie:

Ds. K. Muller, Dovenetel 45,
8446 SH Heerenveen
Tel. 05130-20476

Kerknieuws / Uit breder kring

M. J. F. van der Wal
Brugakker 60-17
3704 RA Zeist
Tel. 03404-61525

len hebben het echter ook moeilijk door wanbegrip en ongeïnteresseerdheid van medemensen, die spoedig klaar staan met een goedkoop oordeel.

Na ruim 14 eeuwen christelijke cultuur ontstond de renaissance. De 15e eeuw dus. De creatieve vervoering en scherpe intellectuele capaciteiten van een groep mannen, die graag de hele wetenschap wilden omarmen, openden nieuwe horizons voor de mensheid... Leonardo da Vinci leefde in het brandpunt van deze transformatie. In zijn tijd waren ze talrijk, de intellectuelen die verlangden naar universaliteit. Dat dit gebeuren ongeveer parallel liep met de reformatie is merkwaardig maar vrucht van de reformatie durf ik dit streven zeker niet te noemen. Afval en terugkeer tot God hebben in de geschiedenis vaker tegelijk plaats gevonden ook wel op kleinere schaal. Leonardo was in zijn tijd dus geen uitzondering als onderzoeker, wetenschapper en uiteindelijk ook schilder. Hij was volgens de boeken veelzijdig en in staat 25 verschillende beroepen uit te oefenen. Leefde van 1452 tot 1519 en werd dus 67 jaar. We lezen over deze sterke man, die koningen en machthebbers liet wachten bij het uitvoeren van zijn opdrachten, dat hij heel veel ontdekte maar ook veel werk niet af maakte. Hij bestudeerde vogels en maakte reeds ontwerpen voor vliegtuigen, heli-copters en parachutes. Heeft dertig lijkens van mensen ont-leed om te weten hoe het mense-lijk lichaam functioneerde. Ont-wierp gebouwen en kanalen en ga zo maar door. Was oersterk en rusteloos en heeft in veel plaatsen gewoond. Hij ontwierp ook veel oorlogstuig. Zodra hij iets ontdekt had interesseerde het hem niet meer en door zijn experimenteerzucht is heel veel werk van hem verloren gegaan. Ook schilderde hij de Mona Lisa.

Iedere tijd kent zijn eigenaardigheden. Werd vroeger véél meer met de hand vervaardigd, ook verf, nu wordt daar soms mee gesmeten, zoals Karel Appel dat doet, lid van de Cobra-beweging, die eens adviseerde: „Rotsooi maar an”. Het kinderlijke of nog liever het dierlijke instinctmatige in de mens moest worden ontwikkeld volgens deze beweging. We zijn gekomen in de tijd van het individualisme. De betekenis van dit woord wordt door het Nederlandse woordenboek omschreven als een maatschappijverbrokkelend verschijnsel waar het belang van het individu boven het algemeen belang wordt gesteld.

Kunst in de Bijbel

Gods eigen Woord, de Bijbel, staat vol prachtige spreuken en dichtkunst, die Zijn lof en grootheid in de Schepping bezingen. Ook Zijn grote daden en weldaden ten behoeve van al zijn schepselen en de mens als kroon op de Schepping naar Zijn gelijkenis nog wel. Maar ook over andere kunstvormen wordt daar in wel gesproken, zoals de sieraden die Abraham zijn knecht meegaf voor de aanstaande bruid van zijn zoon. Jozefs veelkleurige rok.

De mooie zilveren bekers, die Jozef als onderkoning bezat laten wel zien dat het geen primitieve cultuur was. Later lezen wij, dat ook Salomo veel kunstschatten bezat en bij de Tempelbouw 1 Kon. 6 en 7 b.v. de tekst: „Cherubs, palmen en open bloemknoppen overtrokken met goud, dun uitgeslagen over het graveerwerk”. Dus niet grof gesneden met duur materiaal. En dan uiteraard een prachtige architectuur. Van Salomo, onder wiens leiding het werd uitgevoerd, werd gezegd in 1 Kon. 3 : 12: „Ik heb U een wijs en verstandig hart gegeven, dat uws gelijke vóór U niet geweest is en uws gelijke na U niet opstaan zal”. Lette men hier eens goed op deze laatste uitspraak. Eén tekst, tegenover zoveel dikke boeken over zogenaamde „groten aller tijden”. Salomo interesseerde zich dus wel voor kunst. Maar de Here kent het hart van de mens en hoe spoedig de mens geneigd is tot verering van de dingen, die hij zelf vervaardigt. Mogelijk daarom de tekst in 1 Cor. 1 vers 18 t/m 25: „Want het woord des kruises is wel voor hen die verloren gaan, dwaasheid, maar voor ons, die behouden worden, is het een kracht Gods: Want er staat geschreven: Verderven zal ik de wijsheid der wijzen, en het verstand der verstandigen zal ik verdoen. Waar blijft de wijze? Waar de schriftgeleerde? Waar

de redetwister van deze tijd? Heeft God niet de wijsheid der wereld tot dwaasheid gemaakt? Want daar de wereld in de wijsheid Gods, door haar wijsheid, God niet gekend heeft, heeft het Gode behaagd door de dwaasheid der prediking te redden hen, die geloven. Immers de Joden verlangen tekenen en de Grieken zoeken wijsheid, doch wij prediken een gekruisigde Christus, voor Joden een aanstoot, voor heidenen een dwaasheid, maar voor hen, die geroepen zijn, Joden zowel als Grieken, (prediken wij) Christus, de kracht Gods en de Wijsheid Gods. Want het dwaze van God is wijzer dan de mensen en het zwakke van God is sterker dan de mensen”.

Maar waar het hart vol van is loopt de mond van over. Zo kan kunst van christenen vandaag mogelijk soms een antwoord zijn geboren uit dankbaarheid voor de verlossing uit het heidense denken. Onze kunst en ons kunnen is immers ook een Schepping van Hem en door Zijn Woord zijn wij ontstaan. Christenen worden aangespoord vooral met muziek en zang Hem te loven en te prijzen.

Steeds weer afval

Ons kunnen is door de zonde echter aangetast. We weten dat reeds spoedig na de zondvloed

de verdorvenheid en hoogmoed van de mens weer ergelijke vormen aannam zoals bij de torenbouw van Babel waarover de Here in Genesis 11 : 6 zegt: „Zie het is één volk en zij hebben één taal. Dit is het begin van hun streven; nu zal niets van wat zij denken te doen onuitvoerbaar zijn”. Alles wat in ons vermogen is om te doen is dus duidelijk de Here niet zonder meer welgevallig. De Here heeft toen nog zelf een grens aangegeven maar wie durft te beweren, dat wij vandaag in Zijn ogen geen grenzen overschrijden? Ik denk wel eens: wat zou de Here van onze tijd denken nu mensen zich tussen de planeten bewegen en hun lichamen, want dat is toch bewezen, geweld aan doen? Slaan wij hier niet weer dóór onder de dekmantel dat de kerk vroeger veel ontwikkeling tegenhield? Kunt U zich voorstellen, dat er kunstenaars zijn, die een gevoel van onbehagen uitdrukken in hun werk vanwege de hedendaagse ontwikkeling? Is het niet verschrikkelijk te moeten constateren, dat de mens als beelddrager Gods, nu in staat is onnoemelijk veel leven zonder onderscheid op aarde te vernietigen? De geestelijke spraakverwarring is bij dit dóórslaan van de mens misschien ook groter dan ooit. Tevens zijn er revolutionaire geesten, die hun uiterste

best doen ons tot deformatie te brengen hetgeen een zeer ingewikkeld en ondoorzichtig proces is. De vernieuwingsdrang is sterk en men belooft na een evolutie, die natuurlijk eerst wat rommel en ongemak veroorzaakt, uiteindelijk een betere wereld hier en nu. Christenen moeten echter historische verworvenheden niet opzij zetten zoals vele zogenaamd moderne mensen tegenwoordig doen. We weten, dat enerzijds de mens ver boven het dier gesteld is maar anderzijds zo diep gevallen, dat hij vooral in oorlogen zijn medemens gewoon uit pure wellust martelt, pijnigt en doodt terwijl een dier alleen doodt uit noodzaak in leven te blijven. Verder ontmoeten door wereldwijde communicatie verschillende culturen elkaar en verliest althans in Europa vooral de Christelijke Cultuur in gedrag en ontwikkeling zijn eigen karakter. Wij moeten daar andere culturen de schuld niet van geven maar constateren, dat wij zelf Gods Verbond verlieten. Kunstverheerlijkers en mystieken schrijven kunst met een grote K. Verwarring in dit opzicht komt ook onder christenen voor maar wij moeten niet werken in belang van eigen naam maar ons werk moet een eenvoudig dienend karakter hebben.

(wordt vervolgd)

Ver en dichtbij

De „Hemelvaartsdag” is niet in ere, en dat is niet van de laatste tijd. Ds J. v. Andel, een bekende Gereformeerde dominee rondom de eeuwwisseling, schreef er al over, dat de meeste mensen op die dag de „tempel van ongekorven hout” verkiezen boven het kerkgebouw. Ik voor mij, ik kan dat in die tijd nog wel plaatsen ook, want hoe lang waren niet de werkdagen op het veld en in de fabriek, hoe lang werkten de „meiden” in het diensthuis, hoe lang had niet de winter geduurd, en nu kon er dan eindelijk een vrije dag zijn in een nieuwe natuur. Trouwens, je kon ook binnen blijven: dan ging je naar de bondsdag. Maar de koster doet de deuren van de kerk open, er is dienst. De verwachtingen zijn niet hoog gespannen: van de hemelvaart is niet veel te maken, denkt menigéén die naar de kerk gaat. De prediker vindt de „stof” ook niet eenvoudig en een half-lege kerk werkt niet inspirerend. Als hij huiverig is voor kreten en hol geschreeuw, dan gaat hij schoorvoetend met zijn preek op weg.

Pastorale Notities

DOOR
A. H. ALGRA
MAASSLUIS

Want het is immers alsof Jezus Christus ál zijn sporen uitgewist heeft; ik denk zelfs, dat dit niet alleen is „alsof”. Wij weten niet waar Hij geboren is, we weten ook niet waar „zij Hem gelegd hebben”. Hij zendt zijn leerlingen naar Galilea, naar de berg, maar we weten niet welke. Het ware wellicht beter geweest, dat dit wat duidelijker gezegd was aan allen, die eeuwen later naar Israël reisden, namelijk, dat je daar van onze Heiland niets terugvindt... „en uw voetspoor uitgewist: geen die nog uw treden gist.” (Ps. 77 : 6 ber.) Op hemelvaartsdag komt het opnieuw, en misschien meer dan ooit, op je geloof aan. De ontwikkeling van de laatste twintig jaar maakt de preek moeilijker

dan in de dagen van v. Andel. Ik bedoel de ruimtevaart. Iedereen weet nu van temperaturen en gewichtsloosheid enz. en hoe moet je dan een voorstelling maken over de hemelvaart van een mens als Jezus is. „God is nabij én zeer verheven” zingt de kerk met psalm 148. Ik geloof dat we hierop kunnen doordenken en doorspreken. We zijn het volk van Zijn nabijheid; het staat er eigenlijk nog dieper gedacht dan wanneer er stond dat God ons nabij is. Wij zijn van Zijn nabijheid, wij behoren tot de intimi rondom Hem. Toch is Hij zeer verheven, „ver boven aard” en hemel gaat de luister van zijn hoge staat”. Daarom hebben wij elke dag zulke grote verwachtingen van Hem en vooral de dag of de nacht van Zijn terugkeer, dat zal wat wezen! Ik meen, dat het Floris Bakels is, die in zijn boek over de Nacht-und-Nebel-gevangenis schrijft, dat het urenlang durende appél, soms naakt, in de kou, bijna feestelijk kon zijn als er een gat was in het wolkendek en de gevangene niet keek naar de sadist vóór hem, maar naar de Heiland daar boven, in de hemel, zeer verheven en toch zeer nabij.

D. W. L. MILO / DALMALLY

Wat is heel Israël?

(in memoriam ds. H. de Vries)

Het vorig jaar is er nog al wat afgehandeld over „heel Israël”. Geen wonder. Het volk Israël is een heel bijzonder volk; immers een door God de Heere van oudsher zeer gezegend volk; een door God met grote beloften overladen volk; en een volk dat we zoeken.

Waarom zoeken? Omdat we het kwijt zijn. Want wie kunnen onder „heel Israël” worden verstaan? Dat zijn eerst alle nakomelingen van Israël (of Jacob). Dat kunnen ook zijn: alle afstammelingen van het Tienstammenrijk, dat in de Bijbel met Israël wordt aangeduid – in tegenstelling tot het Tweestammenrijk, dat in de Bijbel Juda genoemd wordt. Zo zouden ook, overdrachtelijk gesproken, alle Christgelovigen kunnen heten, die „in Israël ingelijfd zijn”, om met psalm 87 te spreken. Dus, wanneer we over „heel Israël” spreken, moeten we eerst vaststellen waar we het over hebben.

Nu, dat is niet moeilijk. We willen graag spreken over heel Israël, in zijn ruimste en meest directe betekenis: alle afstammelingen van Israël, de zoon van Izaäk, de zoon van Abraham. Het mag duidelijk zijn waarom. Omdat in Romeinen 11 : 25, 26 gesproken wordt over „de heidenen” enerzijds en „geheel Israël” anderzijds; de laatsten hebben door hun ongehoorzaamheid Gods genadegaven verspeeld, waarom aan de heidenen Gods genade gepredikt werd; maar dat „geheel Israël” zal, wanneer het zich eenmaal van zijn ongeloof bekeert, in zijn geheel weer in genade worden aangenomen. Dat is de toekomst, die ons wordt aangekondigd. Daar mogen we op rekenen.

Geheel Israël bestaat dus uit „Juda” en „Israël”; dat wil zeggen uit het Tweestammenrijk, dat onder Rehabeam zijn geschiedenis begon; plus het Tienstammenrijk, dat onder Jerobeam een aanvang nam. Het eerste is in ballingschap gevoerd naar Babel, in het jaar 586 vC.; waarvan maar een klein gedeelte is teruggekeerd, dat sedertdien onder de naam Joden is bekend gebleven. Het laatste is al in het jaar 721 vC. in Assyrische ballingschap gevoerd, waarna we het uit het oog verloren.

Gemakshalve wordt, wanneer we over Israël spreken, gedacht aan de kleine groep, die uit Babel is teruggekomen: de Joden dus. *Dat kan alleen maar onjuist zijn.* Wanneer aan schrijver dezes gevraagd wordt, in dit land: u komt meen ik uit Holland? – dan is zijn antwoord: eigenlijk uit Nederland. En zegt men: maar dat is toch hetzelfde? – dan antwoordt hij: Nederland is voor twee-twaalfde Holland, voor tientwaalfde niet-Holland.

Zo kunnen we ook zeggen: Juda (het Tweestammenrijk) beslaat slechts tweetwaalfde van Israël; en dat is dan nog sterk naar boven afgerond. Om verwarring te voorkomen moeten we scherp op dit onderscheid letten. Zelfs sprekers en schrijvers over dit onderwerp blijken niet altijd attent te zijn op het grote verschil.

—o—

Paulus, die zich heiden-apostel bij uitnemendheid noemde, hoopte met zijn werk voor de heidenen geheel Israël jaloers te maken en tot de Heere terug te brengen. Want, zei hij, God heeft zijn bondsvolk niet verworpen; God komt niet op zijn beloften terug¹⁾. Ze zijn en blijven geliefden om der vaderen wil.

Welke beloften dan wel? En wie zijn die geliefden dan wel? En... als God de Heere zekere mensen beloften schenkt en hen (om redenen die alleen Hem aangaan) liefheeft, zouden wij ze dan niet moeten liefhebben? Nu stapelen de vragen zich op, in dier mate dat zelfs professionele Schriftgeleerden het niet meer met elkaar eens zijn. Greydanus contra Calvijn, dr D. Holwerda tegenover drs H. de Jong.

Natuurlijk gaat het niet aan, Romeinen 11 te vergeestelijken in die zin, dat – bij afwezigheid van de Tien Stammen – alle bekeerde heidenen in hun plaats „geheel Israël” kunnen gaan heten. Zo maken

we ons van Gods beloften af en nemen Hem in bescherming, wanneer Hij zijn woord niet kan nakomen. God heeft prachtige dingen toegezegd aan ons, die voorheen heidenen waren. Maar hij heeft nog schoner dingen beloofd aan hen, die de Tien Stammen waren... *en zijn!* We moeten beide categorieën beloften geloven – of beide niet-geloven. Want een volk van zoveel beloften raakt niet zo maar zoek. God zal zijn waarheid nimmer krenken, maar eeuwig zijn verbond gedenken. Gods beloften garanderen, dat de dragers van die beloften bestaan, wis en waarachtig.

Het moet toch op zijn minst merkwaardig heten, dat ons christenvolk zich zo weinig aan die geliefden-om-der-vaderen-wil gelegen laat liggen. We zullen Gods oogappel moeten liefhebben, jawel; maar als we niet weten waar die zit, hoe die er uitziet en óf die wel ergens zit, dan wordt dat wel een koude, Platonische liefde; een creditpost in rekening-courant, die meteen wordt afgeschreven. Laten we dat alstublieft als een schuld mogen ervaren!

We staan er immers voor in, dat Gods beloften alle in vervulling gaan. Dat is onze enige troost in leven en sterven. Geen woord van God valt ter aarde, gaat verloren. Maar het is een niet-werkzaam geloof, wanneer wij die vervulling als onmogelijk beschouwen. Immers als dat Tienstammenrijk nergens te vinden zou zijn, zou God moeilijk de vervulling van zijn beloften kunnen geven; dan zouden wij dat volk moeilijk onze liefde kunnen bewijzen. En zo bepalen we ons maar tot de kleine groep Joden, waarvan we zeker weten dat ze geliefden om der vaderen wil zijn – en zwijgen de overgrote meerderheid van heel Israël, Gods bondsvolk, dood.

—o—

Er is in het verleden veel en op velerlei wijze gespeurd naar de „verdwenen” tien stammen. Er zijn boeken over volgeschreven. Er zijn wetenschappelijke theorieën over opgebouwd. Zelfs zijn er landen en volken aangewezen – en meteen door anderen weer afgewezen. We gaan u nu niet vertellen waar u zijn moet – u mag dat zelf wel vinden. Maar we willen wel graag op de Bijbel wijzen, die ons nooit in de steek laat; die een licht is op ons pad, een lamp voor onze voet.

Laten we eerst eens naar enkele duidelijk geadresseerde beloften zien. U kent de belofte aan Adam en Eva, de belofte aan Noach, de beloften aan Abraham, Izaäk en Jacob, vooral de laatste. Al die beloften gelden niet bepaalde personen privé – maar zijn bedoeld voor de gehele mensheid, de Gods beeld dragende mens. „In u zullen alle volken der wereld gezegend worden”, gold bij al Gods beloften. (Dat geldt dus ook voor de huidige christenheid; die niet tot een kneuterig broeder-en-zuster-clubje mag inkoken – maar een licht voor de wereld mag zijn, een stad op een berg, een zoutend zout, heilbrengend aan een totale wereld.)

Met dit universele doel voor ogen schonk God de Heere diverse beloften, geadresseerd aan personen en stammen. Met die geadresseerde beloften bedoelen we mede de zegen van Jacob aan zijn 12 zonen²⁾; de zegen van Mozes aan de 12 stammen³⁾; en niet minder de beloften van wederkeer na ballingschap, al 700 jaar tevoren aan Mozes gegeven⁴⁾. „Al waren uw verdrevenen aan het einde des hemels, de Heere uw God zal u van daar terugbrengen”⁵⁾. Nu even in het midden gelaten, dat de Twee Stammen lang niet voltallig uit Babel zijn teruggekeerd, moeten we bedenken dat de Tien Stammen tot nu toe volstrekt niet zijn teruggekomen uit Assyrische (of verdere...) ballingschap. Hoe kan dat? Zou God zijn genade vergeten? Of golden die beloften niet voor het zondige Tienstammenrijk?

Die beloften zijn ook en terdege geadresseerd aan het Tienstammenrijk. In Deuteronomium⁶⁾ beloofde de Heere door Mozes' mond: „De Heere zal recht doen aan zijn volk en Zich ontfemen over zijn knechten; wanneer Hij ziet dat hun kracht vergaan is, van hoog tot laag allen hun einde hebben gevonden”. En even later⁷⁾ „Jubelt gij natiën om zijn volk, want Hij wreekt het bloed van zijn knechten, Hij oefent wraak aan zijn tegenstanders en *verzoent zijn land, zijn volk*”. Zulke beloften kunnen tijd en eeuwigheid verduren, maar zullen eens worden vervuld.

Nog veertig jaar voor de eerste wegvoering profeteerde Amos⁸⁾: dat Hij een keer zou brengen in het lot van Israël, dat ze op eigen grond zouden worden teruggebracht, hun eigenverbouwde vruchten zouden eten en niet weer „uitgerukt” worden uit het beloofde land. Dat gold voor heel Israël, alle 12 stammen.

Bij Jesaja ⁹⁾ werd die belofte nader gepreciseerd: Efraïm (Israël in het Tienstammenrijk) zou niet meer afgunstig worden gezien, Juda (het Tweestammenrijk) niet meer benauwd worden; ook zouden ze elkaar niet meer lastig vallen. Zowel de verdrevenen van Israël als de verstrooide dochters van Juda zouden bijeengebracht worden (niet slechts uit Babel, maar) van alle einden der aarde ¹⁰⁾, en ze zouden een licht voor de volken worden, opdat Gods heil tot het einde der aarde ¹¹⁾ zou reiken ¹¹⁾.

Niemand zegge: deze dingen zijn (voorzover mogelijk...) vervuld in het oude testament. Want bij Jermia ¹²⁾ blijkt, dat de belofte vervuld zal worden in het nieuwe testament, dat is de bedeling waarin wij leven.

Maar in Jeremia's profetie worden we nog veel meer gewaar. „Ik ben Israël tot een Vader en Efraïm is mijn eerstgeborene”. „Efraïm is Mij een lievelingszoon, een troetelkind. Ik moet, zovaak als Ik van hem spreek, gedurig aan hem denken. Daarom is mijn binnenste over hem ontroerd, Ik zal Mij zeker over hem ontfermen”. Dit sprak de Heere en profeteerde Jeremia, toen het Tienstammenrijk... al honderd jaar in ballingschap was! Dat was toch geen retorische taal? Hebt u ooit zulke tere woorden gehoord? Efraïm: eerstgeborene, lievelingszoon, troetelkind? Klinkt dat niet poëtisch?

Maar denk eens na. Toen Jacob zijn zonen zou gaan zegenen, nam hij eerst de geliefde zoon Jozef met diens kinderen apart. Hij adopteerde Jozefs zonen Efraïm en Manasse als zijn eigen kinderen; maakte daarmee Jozef tot „oudste zoon”, want Jozef kreeg een dubbel deel, zijn beide zoons gingen als stammen meetellen. Ruben had het in de familie immers goed verbruid, had zijn eerstgeboorterecht verspeeld ¹³⁾. In zijn plaats kwam Jozef, de geliefde zoon van Rachel, de man die de stammen een plaats in Egypte had bereid ¹⁴⁾. Ook Benjamin was van Rachel, maar Jozef ging voor. En van Jozefs zonen ging de jongste, Efraïm, voor. De „erstgeborene” was dus niet Ruben maar Efraïm. De lievelingszoon Jozef werd voortgezet in Efraïm. Het troetelkind Jozef werd belichaamd in Efraïm. De belofte van de „vele volken, die in hem gezegend zouden worden”, ging van Abraham via Jacob, via Jozef, naar Efraïm. Diens nageslacht zou een „volheid van volken” worden ¹⁴⁾, zoals aan Abraham was beloofd. En dat troetelkind zat al 100 jaar in ballingschap, toen Jeremia dit troostrijke woord des Heeren doorgaf. Moeten we, juist vanwege die hachelijke omstandigheden, Gods woord hier niet serieus nemen?

Ezechiël profeteerde nog later (130 jaar na de wegvoering ¹⁵⁾): „neem een stuk hout voor Juda en een stuk hout voor Jozef (Efraïm, tien stammen) en voeg ze samen tot één hout”. „En Ik zal hen tot één volk maken op de bergen van Israël en één koning; niet langer twee volken en twee koninkrijken...”. Deze profetie gold voor het hele volk Israël, voor de twaalf stammen. Evenals „Ik zal een keer brengen in het lot van Jacob en Mij ontfermen over het hele huis van Israël ¹⁶⁾”.

Tenslotte noemen we nog Zacharia ¹⁷⁾, die profeteerde toen Juda al terug was uit Babel, en het Tienstammenrijk al bijna 2½ eeuw in ballingschap verkeerde: „Zo zal Ik het huis van Juda sterken en het huis van Jozef (= Israël) verlossen”. „Zij zullen worden alsof Ik hen niet verworpen had”.

Wie Gods beloften serieus neemt denke hier over na. Want geloven betekent: op Gods beloften vertrouwen, ze niet weg-exegetiseren. En beloften die nog niet vervuld zijn roepen bij ons de spanning van het geloof op.

(We gaan verder, wanneer daar weer plaats is.)

1) Rom. 11 : 28, 29 — 2) Gen. 49 — 3) Deut. 33 — 4) Deut. 30 : 3 — 5) Deut. 30 : 4 — 6) Deut. 32 : 36 — 7) idem : 43 — 8) Amos 9 : 14, 15 — 9) Jes. 11 — 10) die term „de einden der aarde” reikt veel verder dan Assyrië, evenals „kustlanden, verre eilanden en eilanden der zee”. Deze uitdrukkingen hebben een aparte lading en slaan zeker niet op het Noordelijk Assyrië. — 11) ook Jerem. 3 : 18 — 12) Jer. 3 : 16 — 13) Gen. 49 : 4 — 14) Gen. 48 : 19 — 15) Ez. 37 : 15 — 16) Ex. 39 : 25 — 17) Zach. 10 : 6 — 18) persoonlijke voorkeur van Jacob? Vleselijke willekeur? Geen sprake van, een geloofsdaad. In Hebr. 11 : 21 de enige geloofsdaad, die van Jacob genoemd wordt; vermoedelijk dus zijn beste.

EX LIBRIS

DOOR
T. HOEKSTRA
ZWOLLE

Een nieuwe roman: JOAB

Wie nu eens een goede nieuwe roman wil lezen, raad ik aan: Joab. De schrijver is Hellema. Nee, geen voorletters of voornamen erbij, gewoon Hellema. Wie geïnteresseerd is in moderne literatuur en f 27,50 kan missen, mag dat bedrag best voor dit boek over hebben! Helaas ontbreekt mij op het ogenblik de tijd een uitvoerige beschrijving van dit werk te geven. Examens, proefwerken, u begrijpt het wel! Toch wil ik er kort iets over zeggen. Ik heb namelijk het idee dat over enkele jaren dit boek op heel wat literatuurlijsten van scholieren zal prijken. Het is een boeiend, om niet te zeggen fascinerend werk. Het speelt zich grotendeels in de top van het bedrijfsleven af. Zoals in de middeleeuwen de „zwarte dood”, de pest, een derde deel van de bevolking in Europa uitroeide, zo slaat nu de „witte dood” toe: de werkloosheid. Ik citeer uit de inleiding van Hellema:

„Nog zijn de slachtoffers niet

onaanraakbaar geworden, nog zijn werklozen nauwelijks te onderscheiden. De merktekens van ondervoeding en afgedragen kleren zijn nog niet aangebracht. Maar zodra deze zichtbare symptomen optreden, zal de zelfbesmetting van deze groep hen afzonderen van de anderen, die zullen wegtrekken naar een antiseptische omgeving, de lijdens achterlatend in het slop”.

Vroeger waren het de aderlaters van wie men dacht dat zij de zieken konden genezen door hun bloed af te tappen. En ook nu moeten de zieken bloeden: dat heet nu „ombuigen in de sociale sector”.

Ook in het bedrijf waar Hellema werkt, wordt zo'n wonderdokter te hulp geroepen, maar ook hij komt met geneesmethoden die zo mogelijk nog erger zijn dan de kwaal. Ik geloof dat ze zo iemand tegenwoordig „troubleshooters” noemen. Hier is het Bokkie Soetrug die redding moet brengen met behulp van zijn relaties bij het ministerie: dat moet subsidie geven! Maar via de toverspreuken als ombuiging en schaalvergroting dreigt hij het bedrijf bij de absolute ondergang te brengen. Hellema is dan degene die ervoor moet zorgen dat Bokkie Soetrug de aftocht blaast en dat gelukt hem ook. Joab heeft Absalom verslagen. Maar Joab wordt zelf het slachtoffer van Davids opvolger. Zo vergaat het ook Hellema. Voor meneer Willem, de opperbaas en hoofd-

Na afloop van de „Ontmoetingsdag” in Barneveld is mij door verschillende zusters en broeders gevraagd of het mogelijk is om het gesproken stukje proza door dat kleine meisje „Wendelij Koele-wijn” af te laten drukken in onze kerkelijke bladen. Hieraan wil ik als gewezen gastheer graag voldoen.

Voetstappen

Een man droomde, dat hij samen met de Heer langs het strand liep. In de droom zag hij flitsen van heel zijn leven.

Bij elke flits zag hij ook twee voetsporen in het zand, één van hem en één van de Heer.

Toen het laatste gedeelte aan hem voorbijging, keek hij achterom, naar de voetstappen in het zand. Hij zag dat er toch vele malen in zijn leven maar één voetspoor te zien was, dat was vooral tijdens de meest droevige en diepste punten van zijn leven.

Het zat hem erg dwars en hij vroeg de Heer: „Heer, U heeft mij gezegd, toen ik besloot U te volgen, dat U altijd met mij zou wandelen en nu heb ik bemerkt, dat tijdens de moeilijkste tijden er maar één voetspoor was.

Waarom hebt U mij toen alleen gelaten Heer?”

De Heer antwoordde: „Mijn kind, Ik heb je lief en Ik zal je nooit verlaten. Tijdens je moeilijkste tijden, toen je maar één voetspoor zag in het zand, toen was Ik het die je droeg!”

H. van Keulen, Hengelo

aandeelhouder, heeft hij het vuile werk opgeknapt, Bokkie Soetrug is „uit de weg geruimd”, maar kort daarna overlijdt de monarch van de onderneming. Meneer Willems opvolger ontslaat daarna vrijwel direct Hellema. Hij is op zijn beurt uitgeschakeld. Joab!

Wie de bijbel kent en deze roman leest, zal gemakkelijk de andere belangrijke parallel herkennen: Zoals David treurde om de dood van Absalom, zo betreurt Meneer Willem na verloop van tijd het vertrek van Bokkie Soetrug. En dan zegt Hellema waar het op staat!

Zoals ik al zei: een boeiend boek. Ook door het ingelaste verhaal dat in een land achter het ijzeren gordijn speelt, een communistische „heilstaat”. Onwillekeurig dringt zich aan mij de uitdrukking op: Macht corrumpeert! Dat geldt niet alleen voor mensen aan de top, dat geldt ook voor de baasjes in het klein. Thomas Loew wordt, eigenlijk per ongeluk, tot voorman gebombardeerd. Maar hij blijft daarvoor de capaciteiten te missen; toch weet hij zich te handhaven, hij leert de toestand te beheersen, hij geeft „bevelen”. Ik citeer: „Aanvankelijk opgericht, ontdekt Loew al gauw de mogelijkheden van een ontaardende bevelsvolmacht en het duurt niet lang of hij weet Jahn precies datgene op te dringen wat strijdig is met het gezonde verstand en met wat het werk vraagt. Naarmate zijn bevels-kraacht verder ontaardt, wijkt bij Loew het gevoel van beproeving. Zijn opdrachten worden uitgevoerd. Hij is de leider. Hij is gehavend, maar zijn wil geschiedt — hij is gebleven wat hij was zonder te blijven wie hij was.”

Een boek als Joab moet je drie keer lezen! En dan nog vind je er dingen in om over na te denken. Dat alleen al bewijst dat we hier met echte literatuur te maken hebben!

Kerknieuws

Ned. Geref. Kerk Utrecht

Ter vervulling van de ontstaande vakature dr W. G. Rietkerk heeft de kerkeraad een beroep uitgebracht op ds J. C. Schaeffer van Emmeloord.

Beroepbaarstelling

De Nederlands Gereformeerde Kerken in de regio Arnhem hebben op 10 mei 1984 beroepbaar gesteld kandidaat J. Kiers. Adres: Archimedesstraat 67, 7316 KG Apeldoorn, tel. 055-211326.

Ned. Geref. Kerk Velp/Doetinchem

De Ned. Geref. Kerk Velp/Doetinchem zal in de vakantieperiode op de zondagen 22 juli, 29 juli en 5 augustus slechts 2 diensten beleggen en wel: om 9.30 uur in Velp, in de Beukenhof, Rozendaalselaan 32 en om 18.30 uur in Doetinchem in de Sociëteit, Grutstraat 40, hoek Hofstraat te Doetinchem.

Indien een predikant op 29 juli en/of 5 augustus bij ons kan voorgaan, vernemen wij dat graag!

l'Abri-Fellowship

Dezer dagen is op 72-jarige leeftijd overleden dr Francis A. Schaeffer in Rochester. Hij was de leider en oprichter van de l'Abri-Fellowship. In een volgend nummer van ons blad zal aan zijn leven en werken aandacht worden besteed.

Regio Arnhem

Wij citeren uit het persverslag van de vergadering van de regio Arnhem, gehouden op 10 mei 1984 in de Regenteskerk te Apeldoorn het volgende: Namens de roepende kerk, de kerk van Arnhem, opent broeder Hellinga de vergadering, in het bijzonder wordt br. J. Kiers, die praeparatoir examen zal doen, welkom geheten.

Hulp bij Bijbelstudie

In deze serie brochures van de Nederlands Gereformeerde Jeugdorganisatie G.L.J.C. zijn inmiddels veertien delen verschenen, die gewaardeerd worden als handleiding bij de jeugdvereniging, maar ook op bijbelkringen.

Twee daarvan brengen we u in het bijzonder onder de aandacht:

— **Maleachi, dialoog tussen God en mens.** Door D. van der Molen, P. C. van Wijk e.a., 72 pag., f 7,50. In deze brochure wordt het boek Maleachi behandeld in een paar artikelen en zes schetsen. De andere helft van de brochure geeft waardevolle adviezen over methoden van bijbelstudie. „Vragen en luisteren”, „Bijbelstudie in de groep” en „Leiding geven” zijn enkele onderwerpen.

— **Verbonden met Hem.** Door ds M. R. van den Berg. 38 pag., f 7,50. Studieschetsen over Verbond en Kerk is de ondertitel van deze brochure. Gods verband met Abraham en met Israël komen aan de orde, maar ook het Nieuwe Verbond en de verbondstekenen van doop en avondmaal. Aantrekkelijk geschreven artikelen, ook voor persoonlijke verdieping in het geloof.

Te bestellen bij de administratie, Laura Strating, tel. 075-351408, of door overmaking van f 7,50 per brochure op giro 3910300 t.n.v. G.L.J.C., Zaandam.

Een uitgave van het Geref. Landelijk Jeugdcomité in samenwerking met Buijten & Schipperheijn, Amsterdam.

Voor de examinatie zijn aanwezig een attest van de kerk van Apeldoorn en de Kandidaatsbul van de Theologische Hogeschool te Apeldoorn. Gezongen wordt Ps. 34:1 en 2 en na de preek Ps. 25:2. Het preekvoorstel heeft als tekst Jesaja 1:1-9. Na preekbespreking, onderzoek in kennis van Oude Testament, Nieuwe Testament en Christelijke Geloofsleer stemt broeder J. Kiers in met de drie formulieren van enigheid en wordt hij beroepbaar gesteld in de Nederlands Gereformeerde Kerken. De volgende vergadering zal D.V. worden gehouden te Apeldoorn op 20 juni 1984, 's avonds om 19.30 uur. De kerk van Velp/Doetinchem wordt aangewezen als roepende kerk. Als agendapunt wordt genoemd: aanvraag preekconsent door broeder G. J. Lakerveld.

Regio Dordrecht-Gorinchem

Kort verslag van de vergadering van afgevaardigden van de Ned. Geref. Kerken uit de regio Dordrecht-Gorinchem gehouden op 5 april en 3 mei j.l. te Langerak.

De Louwerse opende de vergadering, heet de brs. welkom en feliciteert de brs. van Culemborg met hun nieuwe predikant ds Smit.

Een voorstel om kerkelijke examens landelijk beter te regelen wordt aangenomen, tevens zal het voorstel worden ingediend bij de roepende kerk die de L.V. 1985 voorbereid, om in aanmerking te komen voor behandeling in de L.V. Echter in afwachting van de L.V. is besloten de oude regels nog te handhaven.

De bedoeling is om in de afname van deze examens meer 'gezamenlijkheid' te doen ontstaan, en meer duidelijkheid aan studenten te verschaffen. Inhoudelijk vindt er een aksent-verschuiving plaats naar het begin van het examen, om eerder en beter geïnformeerd te worden en een betere uitbouw van de besluitvorming te bewerkstelligen.

Een verzoek van kandidaat br. J. B. Storms te Rotterdam om een onderzoek te ondergaan naar art. 5 van het Akkoord van kerkelijk samenleven wordt ingewilligd. De vergadering wijst hiervoor de predikanten ds v. Atten en ds Veldstra aan. De volgende vergadering zal D.V. in september 1984 gehouden worden. Roepende kerk zal zijn de kerk te Leerdam.

Uit breder kring

E.O.-familiedag in Utrecht op zaterdag 16 juni

Op D.V. zaterdag 16 juni a.s. houdt de Evangelische Omroep in drie hallen van de Jaarbeurs in Utrecht zijn dertiende Familiedag. De dag krijgt een extra feestelijk karakter wegens de onlangs verkregen B-status die in oktober in werking treedt. De Familiedag begint om tien uur en duurt tot 's middags vier uur. De toegang is vrij.

Thema — Het thema van de Familiedag wordt gevormd door de woorden van de Here Jezus: „Ik ben gekomen opdat zij leven hebben en overvloed”

Administratie

Administratie-adres:

Kon Wilhelminalaan 38
3956 TD Leersum
Tel. 03434-54288

Abonnementen:

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen: uitsluitend bij de administratie.

Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 nov.

Abonnementenprijs:

f 45,- per jaar of f 24,- per halfjaar.

Buitenland f 55,- per jaar of f 70,- per luchtpost. Gironr. 404945 t.n.v.

Geref. Persver. Opbouw, Brabantlaan 122
2101 SK Heemstede
Tel. 023-285825

Advertentieprijs:

40 ct. per mm.

familieberichten 35 ct p. mm.

Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”
Nooitgedacht 3
3701 AL Zeist
Tel. 03404-22452

(Joh. 10:10). Daarover spreekt 's morgens EO-medewerker Henk Binendijk en 's middags EO-voorzitter ds J. H. Velema. Op het kinderfeest in de Bernhard- en Marijkehal krijgen de kinderen in de leeftijd van 4 tot en met 12 jaar een afwisselend programma aangeboden, waarin hetzelfde thema is verwerkt.

Muziek — Er is veel muziek en samenzang op deze Familiedag.

Tot de overige programma-onderdelen behoort een aankondiging van de radio- en t.v.-programma's, die de E.O. in het komend seizoen hoopt te gaan brengen over het gezin. Verder is er een korte terug- en vooruitblik op de actie „Pompen voor eten”, die onlangs het onverwacht hoge bedrag van f 3,5 miljoen heeft opgebracht. Er zijn nu hulpverleners en -materialen onderweg naar Noord-Oost Brazilië, dat zoals bekend geteisterd werd door vijf jaar droogte.

Tot slot nog enkele punten:

Het Jaarbeursterrein in Utrecht ligt vlakbij het station. Treinreizigers kunnen een NS-reductiebon, die op de E.O.-Familiedag 20% korting op de kosten van een treinreis geeft, aanvragen bij E.O.'s afdeling In- en Externe Betrekkingen, postbus 565, 1200 AN Hilversum.

In de Irenehal zijn speciale ruimten gereserveerd voor invaliden en gehoorgestoorden.

Er is géén crèche. Men wordt vriendelijk verzocht, kinderen van 4 tot en met 12 jaar naar de Bernhardhal te brengen en deze daar - zowel aan het eind van de ochtend- als het middagprogramma - weer af te halen.

In de middagpauze en na afloop fungeert de Marijkehal als ontmoetingshal. Allerlei E.O.-afdelingen zullen daar zichzelf presenteren; ook is er een uitgebreide boeken- en platen-tafel.

'T AVONTUUR ACHTERNA
VRIENDEN MAKEN
SCHERPE PRIJZEN
AKTIEF & ONTSPANNEN

● Surfen in Friesland ● Fietsen in Frankrijk ● Op expeditie in Lapland ● Grandioze Griekenland-tour ● Trappen door Twente ● Kanosafari door Zweden...

Aktieve VAKANTIES
 VOOR JONGEREN VAN 15-30 JAAR

ZOMER 1984

...DAT BELOOFT HÉEL WAT.

Vraag direct zo'n gratis gids voor zomer '84 met 77 prima vakanties voor jongeren naar 13 landen.
 Youth for Christ - Aktieve Vakanties. 03438-15744.

IK KRIJG ER ZIN IN!
☐ stuur die gratis gids
☐ stuur de folder met programma voor jongeren van 12-15 jaar

BON

Naam _____
 Adres _____
 Postcode _____
 Plaats _____

Opsturen naar Youth for Christ - Aktieve Vakanties Postbus 73, 3970 AB Driebergen. Tel. 03438-15744. **B**

Zomerkamp in de Kempen 15 tot 18 jaar

Ieder jaar wordt vanuit de Ned. Geref. Kerk te Eindhoven een zomerkamp georganiseerd voor jongeren van 15 tot 18 jaar. Evenals vorig jaar zitten we ook dit jaar in het hartje van de Brabantse Kempen, dichtbij het dorpje Steensel.

Belangrijke ingrediënten van deze — lekkere week eruit — zijn: bijbelstudie, sport en (bos)spel, volksdansen, zwemmen, en trouwens nog veel meer gezellige dingen samen doen. De kosten zullen ongeveer f 125,— bedragen.

Heb je zin om deze week, van 11 tot 18 augustus, mee te gaan, bel of schrijf dan even naar:

Jaap van der Heyden,
 Schoutstraat 7, 5663 EX Geldrop
 tel. 040-853648.

KENNISMAKING

Serieuze jongeman op de leeftijd van bijna 24 jaar, belijdend lid van de Ned. Geref. Kerk zoekt kennismaking met serieuze jonge vrouw van plm. 24-25 jaar. Liefst óók belijdend lid van de Ned. Geref. Kerk, met wie hij samen het leven door will Eventueel trouwplannen!

Brieven onder nr. 25-5 van dit blad! Gelieve foto bij te sluiten!

Langs deze voor mij onsympathieke weg wil ik graag in contact komen met een man. Ik ben een vrouw, 35 jaar, met 3 kinderen.

Brieven onder nr. 26-5 bureau Opbouw, Nooitgedacht 3, 3701 AL Zeist.

beweging '84

REFORMATORISCH WIJSGERIG INFORMATIEF

Het februari-nummer van

beweging

heeft als inhoud:

- prof. dr. W. Albada : Solidariteit en soevereiniteit in eigen kring
 prof. dr. J. Klapwijk : Verzorgingsstaat of sociale rechtsstaat?
 dr. W. Aalders : Christelijke filosofie als geestelijk kompas
 prof. dr. S. Griffioen : Kompas in tweeërlei richting
 ds. L. de Ru : Hoop of wanhoop. Vooruitgangsgeloof in de crisis.

Antwoordstrook - Opsturen in open ongefrankeerde enveloppe aan Centrum voor Reformatorische Wijsbegeerte, Antwoorder. 33, 3600 VB Maarssen.

Ja,

- ☐ ik neem een kennismakingsabonnement op Beweging 1984 (f 10,— per jaar)
☐ Noteer mij als abonnee op Beweging 1984 (f 25,— per jaar)

Naam: _____

Adres: _____

Postcode: _____ plaats: _____

Opb. 2

TE HUUR

in Vaassen op de Veluwe:

VOLLEDIG HUIS

30-6 tot en met 14-7 '84.

Prijs billijk.

Br. Bothastraat 2, 8172 CE Vaassen

onze

6 PERS. CARAVAN

op „De Rheezerkamp” bij Hardenberg.

Vóór 30 juni en na 28 juli.
 f 150,— per week.

Tel. 05157-4456.

- Advertenties moeten uiterlijk dinsdagmorgen 10.00 uur ter drukkerij zijn.
- Advertenties met een foto of tekening 1 week voor verschijning van dit blad!

Mooi meegenomen voor jongeren...

Het Meeneemmagazine
 'n blad dat je bij blijft!

ideaal communicatiemiddel voor het evangelie; bruikbaar voor groepen maar ook voor persoonlijk gebruik!

Scherpe prijs...

Het Meeneemmagazine, 'n investering waard. Een investering van zo'n twee kwartjes per exemplaar ofwel per 'kans voor het evangelie'!

1 -	9 ex. f 0,55 p/st.
10 -	24 ex. f 0,52 p/st.
25 -	99 ex. f 0,50 p/st.
100 -	249 ex. f 0,48 p/st.
250 -	499 ex. f 0,46 p/st.
500 -	999 ex. f 0,44 p/st.
1000 -	ex. f 0,42 p/st.

Bedragen zijn excl. portokosten

EIGEN KATERN

Het is mogelijk om in het magazine extra eigen bladzijden te laten meekosten, tegen geringe meerkosten.

- ☐ Stuur me gratis een kennismakings-exemplaar
☐ Ik bestel _____ exemplaren
☐ Geef me meer informatie over 'eigen katern'

Naam _____

Adres _____

Postcode _____

Plaats _____

Opsturen aan Youth for Christ-Nederland, Postbus 73, 3970 AB Driebergen

BON

J

STICHTING

Signaalkampen
 DER C.S.B.

Nu is het tijd om aan je vakantie te denken. Wij organiseren christelijke kampen voor scholieren van 13-18 jaar.

zeil-, fiets- en landkampen

Als je zin hebt, om van de zomer een kamp met een stel leeftijdsgenoten te doen, vraag dan ons gratis affiche aan (d.m.v. een briefkaart aan onderstaand adres met vermelding „Opbouw”).

Postbus 5349, 1007 AH Amsterdam
 020-120374

Wist U dat

Evangelische Camping

„t BELOOFDE LAND”

in het voor- en najaar groepsaccommodatie ter beschikking heeft?

Denkt U eens aan ons voor koffiebarweekend, reünie o.d. Vraag folder.

Bosweg 17 — 3781 NG Voorthuizen

PLAATS

UW FAMILIEBERICHTEN
IN DIT BLAD !

Ideaal evangelisatiemiddel

Het Meeneemmagazine werd door Youth for Christ speciaal gemaakt om overal aan jongeren aan te bieden. Op school. Op straat. In de brievenbus. In de soos. Gratis of voor 'n gering bedrag. Kan allebei. Een